

ČASOPIS SLOVÁK A MODERNÁ RUSKÁ LITERATÚRA

(1919-1929)

Miron Sisák

V slovenskej žurnalistike medzivojnového obdobia varí niet časopisu, ktorý by vyvolával toľko emócií, ako Slováčok. Od samotného vzniku (16. 1. 1919) ho "zakladateľ a vodca" A. Hlinka orientoval takpovediac "proti všetkým". V ČSR niet strany a jej orgánu, s ktorými by nepolemizoval, niet predstaviteľa politického života, okrem vlastných, na ktorého by neútočil. Nevyberavosť a prostorekosť útokov je taká, že sa stal najcenzurovanejším periodikom, častejším, než sociálnodemokratické, neskôr komunistické noviny. Ako ústredný orgán Hlinkovej Slovenskej ľudovej strany je po celú dobu svojej existencie (do 1. 4. 1945) dôsledný v dvoch smeroch: 1. brojí proti Židom a boľševikom, z ktorých si neskôr vytvoril jedného nepriateľa - židoboľševikov; 2. sympatizuje s akýmkoľvek nacionálno-socialistickým, teda fašistickým hnutím. Protižidovská kampaň má najrozmanitejšie podoby - od primitívnej demagógie, podľa ktorej sú Židia na vine, že slovenský gazda pije, cez uvádzanie zaručene overených podrobností o existencii celosvetovej masonskožidovskej mafie, čo si kladie za cieľ vykynoženie ľudstva, až po filozofujúce úvahy o potrebe židovskej genocidy, podložené z kontextu vytrhnutými výroky známych spisovateľov a mysliteľov. Ruski boľševici, neskôr česki a slovenski, sú podľa Slováka platenými agentami svetového Židovstva, preto splyvajú. Druhá spomínaná tendencia sa prejavovala v tom, že sa na stránkach novin so sympatiami líčia fašistické hnutia v Taliansku, neskôr v Nemecku, Maďarsku, neponecháva sa bez povšimnutia ani hnutie medzi sudetskými Nemcami, ba ani vystúpenia nepatrnej hrstky nacionalistov na Podkarpatskej Rusi. Krajne pravicová orientácia novin je teda očividná a dokumentujú ju výroky A. Hlinku, typu: "Slováka som založil preto, lebo v Slovenskom denniku sa začali ukazovať... pokrokové rožky... prichádzali Sokolí a husiti...", "Za Boha, za Národ!", "Jeden Národ, jedna strana, jeden vodca!", - čo všetko vyúsťuje v roku 1938 do známeho hesla na rozbitie republiky - "V tomto roku do útoku!.."

Na rozdiel od zamerania, štruktúra novin, ich veľkosť a rozsah sa menili skoro každý rok. Viac než rok Slováčok vychádzal v Ružomberku, od februára 1920 je redakcia a administrácia v Bratislave. Redaktori Slováka sú pružni a podľa potreby ho dopĺňujú prílohami. Sporadicky sa objavuje Nedelná príloha, od roku 1928 po rok 1931 vychádzala Príloha pre ženy

Slovenska, v rokoch 1931-1933 Oblas, venovaný krajinškému spolku štátnych a verejných zamestnancov, v 40. rokoch mal prílohu Naším deťom, a pod. Dobrý nápad bol z hotovej sadzby denníka zostavovať na nedeľu týždenník Slováč, ktorý bol veľmi populárny, mal až 15 tisícové náklady. Stabilnou časťou štruktúry novin boli úvodníky z pera A. Hlinku a jeho najbližších spolupracovníkov. Nasledujú náboženské úvahy, chýrnik, správy a komentáre z domova i zo zahraničia a kultúrno-spoločenská rubrika Besednica, ktorá nemala jednotnú koncepciu a často supluje fejtón, literárnu prílohu, cestopisné črty a pod.

Dôležité miesto v celkovej koncepcii novin má slovenská kultúra, osobitne literatúra. Prednosť má náboženská poézia a všetko, čo je tak alebo onak spojené so Slovenskom, slovenským národom. Veľa miesta zaberá ligvistický, etnografický, archeologický a historický materiál, majúci dokázať slovenskú identitu. Prehnaná citlivosť k nacionalizmu dovádza niekedy vydavateľov k alogickým činom, ako sa o tom presvedčíme v prípade s Iľjom Erenburgom. Slovom, kultúrna rubrika sa konštituuje tak, aby bolo čitateľom jasné: my Slováci si stačíme sami, zaobídeme sa bez cudzích vzorov a cudzej pomoci. Z toho vychodí, že prekladov z cudzej literatúry, teda aj z ruskej je v jednotlivých ročníkoch Slováka poskromne, hoci zodpovednými redaktormi boli ľudia literárne rozhladení, ako Jur Koza Matejov, Jozef Moheľ, Ignác Grebáč-Orlov, Ján Sivák, Vladimír Roy, Karol Sidor, Karol Murgáš, Štefan Žáry, Aladár Kočiš a mnohí iní. Táto téza sa prekonáva len časom.

V prvých troch ročníkoch Slováka niet ani len zmienky o literárnom dianí v sovietskom Rusku. Vo štvrtom ročníku je séria literárnych rozhľadov a v nich nevelké glosy, venované našej téme. Prvá, *Ruská revolúcia vo veršoch* (r. IV., č. 93, 23. 4. 1922) je o emigrantskej publikácii a znie: "Riga. Chronos. Z literárnej prehliadky denníka rižského 'Segodňa' sa dozvedáme, že práve vyšla druhá časť obsiahleho veršovaného diela staršieho ruského poeta V. A. Giljarovského 'Moskva'. Prvý zväzok vyšiel už dávnejšie pod záhlavím 'Petrohrad'. Je to zaujímavý pokus o básnickú syntézu ruskej revolúcie". Dodajme, že Vladimír Alexejevič Giljarevskij (1853-1935), svojho času populárny autor reportáží, črt a poviedok z exotického prostredia deklasovaných skupín obyvateľstva, v spomínanom čase bol v Lotyšsku. V ďalšom Literárnom rozhľade (r. IV., č. 116) nazvanom *Zo života a práce ruských spisovateľov* nachádzame zmätenú informáciu o bibliografickej revue Novaja russkaja kniga, ktorá prinášala údaje o živote a práci známych spisovateľov v rokoch 1918-1922. Ako príklad tejto informácie uvádzame správu o S. Auslenderovi, "Židovi z Omska". Bol redaktorom "Sibirskej reči", napísal brožúru *Admiral Kobčak* (zrejme Kolčak) a román *Videnije života*. Pred dobytím Omska sovietskymi vojskami odišiel z mesta "a od tých čias dodnes o ňom nevedno". Zmysel informácie tkvie v tom, že pred sovietskymi vojskami utekajú dokonca Židia. Iná informácia je o Briusovovi, ktorý nákladom štátneho nakladateľstva v Moskve vydal novú knihu veršov *Za takýchto dní*. "Informácie" komolia mená

a priezviská, názvy diel, čo svedčí o mechanickom preberaní správ bez odbornej úpravy.

Preklad prvého diela zo súčasnej ruskej literatúry nachádzame v tom istom ročníku (č. 131) a je nim utopistická vizia A. I. Kuprina *Zdravica*, preložená značkou - k. Je to pretlač zo Slovenského denníka, ako aj poviedka L. Andrejeva *Spievali sme Marseliézu* (r. IV., č. 237). Takže za naozaj prvý preklad načim označiť humoresku I. Gurevičovej *Komár* (r. IV., č. 258, redaktori majú autorku za I. Gureviča). Je to vtípné rozprávanie príbehu hrdinovej ženy od zoznámenia sa na chate až po prvé manželské týždne. Gradácia je taká: prvý týždeň - on je názorovo anglofil, ona anglofóbka; on vyznavač Kanta, ona Komta; druhý týždeň - úplná zhoda názorová; tretí - uprené pohľady do očí; štvrtý - komár na jej lici, bozk, svadba... Po svadbe gradácia s mínusovým znakom, takže vo štvrtom týždni po svadbe sa hrdina opäť nadchýna anglickým spôsobom života, na ktorom mladá manželka nevidí ani štipku priťažlivosti... Pikantné na celej veci je to, že Irina Jakovlevna Gurevičová, bývalá spolupracovníčka *Satirikonu* a *Nového Satirikonu*, je Židovka, o čom protižidovský Slovák zrejme netuší. Preklady jej poviedok uverejnil ešte niekoľkokrát v tom istom roku i o rok neskôr. O psychológii podrastajúceho dieťaťa v rozhranej rodine je poviedka *Osobná mienka* (r. IV., č. 260). Malý Miško v nej vyvedie tri nezbednosti za sebou: z gumipušky trafi tetu, ťahá mačku za chvost a pohojdá sa na hojdačke, čo má prísne zakázané. Otec ho zato zreže, ale mama otcov trest kompenzuje nevšednou nádielkou troch cukrikov. Miško bilancuje a prichodí k takpovediac "osobitnej mienke" - pozitok z previnení plus tri cukriky stoja za to, aby riskoval otcov výprask. Pripomienku vyžaduje skutočnosť, že prekladateľ nepresne preložil názov *Osoboje mnenije*, ba skomolil aj autorkine priezvisko na *Gurvič*. V nasledujúcom piatom ročníku boli ešte uverejnené dve poviedky *Omyl* (r. V., č. 186) a *Návšteva* (r. V., č. 193). Prvá je založená na komickej situácii, keď sa dvaja Rusi, tráviaci dovolenku v dalekej cudzine, hádajú o tom, akéj národnosti môže byť nesympatické, neinteligentné individuum pri susednom stolčeku. Predbiehajú sa vo výbere nelichotivých charakteristik, až pokým sa nerozhodnú opýtať sa na vec adresáta "lichótok". Ukáže sa, že je tiež Rus a mlcal len preto, lebo sa mu strašne chnie za domovom, a tí dvaja mu ho aspoň zčasti teraz priblížili. Druhá poviedka, *Návšteva*, čerpá námet zo spisovateľského prostredia a rozpráva o príhodách istého *Petrenka*, ktorý zneužíva ich autorskú ješitnosť. *Návštevu* je ich a ich tvorbu dáva na úroveň diel A. Puškina, M. Lomonosova, N. Gogoľa, A. Čechova, či L. Tolstého a i "výkupné" dostáva od všetkých: hlúpejší mu platia, lebo im zalichotil, múdrejší, aby sa zbavili jeho dotieravosti. A tak si milý *Petrenko* žije bezstarostne, a nie zle.

Z bývalých autorov ruských humoristických časopisov *Satirikon* a *Nový Satirikon* ani na stránkach Slováka nechýbajú *Arkadij Averčenko* a *Alexander Kuprin*. Ich humor, nápaditosť zápletiiek, grotesknosť postáv sú dostatočným motívom, aby ich

Slovák uverejňoval. Niekedy však výber tej alebo onej poviedky je nepochopiteľný, ako napríklad v prípade Averčenkovo pamfletu *Jesenný drobný dážď* (r. IV., č. 259). Napísaný pred prvou svetovou vojnou, pamflet je namierený proti takému špecificky ruskému javu, akým bola teroristická činnosť strany eserov. Autor vysmieva konkrétne Máriu Spiridonovovú, ktorá kedysi ako gymnazistka hodila bombu na gubernátora. Doba sa zmenila, Marusia zoslarla, ale i naďalej pokračuje v tom, čo sa stalo prežitkom, anachronizmom - ilegalita, bomby, proklamácie... Averčenkovi to pripadá také nemiestne, "... ako keď stará žena zapletie si detské vrkoče a oblečie sa do šiat gymnazistiek so zásterkou - no to vám potom vyzereá smešne, že je to skutočne smutný obrázok..." Iná vec sú zostávajúce dve humoresky, na ktoré si však čitatelia museli počkať až sedem rokov. Prvá, *Pod stolom* (r. XI., č. 152, 5. 5. 1929) dáva Averčenkovi príležitosť podívať sa na vzťahy medzi dospelými ľuďmi z nezvyklého zorného uhla: očami malého chlapca zpod stola. Malý Dimka sa vo Veľkonočnej trme-vrme ocitne pod slávnostne prestretým stolom, kde nevidí ľudí, ale iba topánky a črievičky na ich nohách. Pozoruje, ako sa tu plánovite, tu náhodne hľadajú a nachádzajú, ako pokojne, s úľavou zostávajú pritulené k sebe, alebo ako nervózne od seba odskakujú. Dimka si dokonca dovoli samostatný vtíp: k lakovanej poltopánke, patriacej nesympatickému fičúrovi pritlačí svoju hračku - tavu a lakovka sa k nej blažene túli, až pokým to Dimku neomrzí. Pod stolom zostáva aj po skončení obeda a má tak možnosť vypočuť si monológ opitého fičúra v lakovkách o tom, či zo stola ukradnúť fľašu koňaku alebo inú dobrotu. Slovom, Averčenko sa tu predstavuje v plnej paráde vtípu a nápadistosti, tak ako aj v *Slnčných škvrnách* (r. XI., č. 247) v preklade V. H. Kurtha. Tu Dmitrij Georgijevič perfektne nasomári naivného Ničifora Ničiforoviča rečičkami o absolútnom vplyve slnečných škvŕn na všetko v živote ľudskom, zavedie ho do krčmy, naje a napije sa na jeho účet.

Ak Averčenko si získal popularitu na Slovensku vďaka humornosti pohľadu na svet, A. I. Kuprin bol prijímaný ešte aj preto, že jeho diela pôsobili filozofujúco. Humorne ladená autobiografická črta *O tom, ako profesor Leopardi vedel určiť hlas* (r. IV., č. 265), dáva zároveň podnet na zamyslenie sa nad ľudskou nezodpovednosťou. Jeho *Povešť z východu o zbojníkovi Demir-Kajovi* bola uverejnená vo viacerých časopisoch, neobišiel ju ani Slovák (r. V., č. 255). Na pokračovanie tu bolo uverejnené Kuprinovo podobenstvo o tom, "aká nestála je pozemská krása a aká krehká a pomiňajúca sláva", nazvané *Vavrinový list*, ktorý spolu so spongiou a inými nepotrebnými vecami hnije v odpadovej žumpe. Vavrinový listok sa narodil na teplom Kryme a už v mladosti si vypočul rozhovor, ktorý predurčil jeho osud. Mladá, zamilovaná gymnazistka pri pohľade na vavrinový ker sa nim nadchýna ako možnou ozdobou básnikov a vôbec víťazov, symbolom úspechu. Skeptický gymnazista, ktorý si nebol istý dievčininými citmi, poznamenal, že môže tiež skon-

čiť ako pochutina, ktorú dávajú do polievok. Ďalší osud vavrínového listu potvrdzuje obidve predpovede. Ocitne sa v letnej záhrade bohatého paláca a je svedkom bálov a slávnosti, je ozdobným krom pri mŕtvole vplyvnej osobnosti, ilustratívnu rastlinou vo verejnom bare, opäť v kvetinovej záhrade a všade je svedkom ľudských osudov. Najviac sa mu pozdávalo byť súčasťou vavrínového venca, ktorým študenti ovenčili slávneho herca, lebo bol svedkom jeho slávy, potupy a konca. Po hercovom pohrebe sa ocitol v hrobárovom sklade, odkiaľ si ho spolu s ostatným vavrínovým listom vyzdvihol kupec, obaril horúcou vodou a v obchode predal kuchárke ako polievkové korenie. Po vyvarení v polievke ho "večer vyhodili do špinavého vedra a domovník ma vyniesol na smetisko", do žumpy. Vtipne vyrozprávaný smutný príbeh vavrínového listu naozaj nabáda k úvahám o pomínutelnosti svetskej slávy, čo korešponduje s celkovým nábožensko-filozofickým zameraním novin.

V čase, keď zo ZSSR odišiel M. Gorkij, uverejnili Slovák dve jeho poviedky - *Satira* (r. V., č. 85) a *Milostpán* (r. V., č. 91). Potom sa s jeho menom stretáme až o päť rokov, v poznámke nazvanej *Maxim Gorkij šesťdesiatročný* (r. X., č. 72, 27. 3. 1928). Hovorí sa v nej o detstve a mladosti spisovateľa, spomínajú sa však iba dve jeho prozaické diela (Makar Čudra <Čudra> a Foma Gordejev), niekoľko hier, ktoré mu priniesli slávu. "Neskoršie vrhol sa na kolbište ideových bojov a tráti na svojej svetovej cene." Raz siahol Slovák po spomienkovej próze B. Lazarevského *Minulosť* (r. V., č. 203), tak isto ako aj po ukážke z humoru I. Potapenka, čerpajúcej námet zo života usporiadanej rodiny. Pán a pani Pilonski podozrievajú vychovávateľku z toho, že sa jej u nich nepáči a že si častou korešpondenciou hľadá iné miesto (*Podozrivý list*, r. V., č. 219). "Klesnú" tak hlboko, že nezávisle na sebe prečítajú guvernankin dopis, z ktorého sa však dozvedia iba to, že tá nutne potrebuje peniaze pre chorú matku. Nezávisle na sebe potom dievčaťu pomôžu, dlho ich však trápí pocit hanby za to, že nemohli prekonať vlastnú zvedavosť. Sentimentalitu tohoto druhu, keď sú dobro a ctnosť náležite odmenené, nachádzame aj v próze B. K. Zajceva *Mój večer* (r. VI., č. 1), ktorá je súčasťou novoročnej prílohy Slováka. Dobrou vilou je tu najstaršia sestra Nataša, ktorá sa tak intenzívne venuje výchove mladších sestier, že zanedbáva vlastný citový život. Odprevadí sestry na novoročný ples a vnútorne sa zmieri s nudou gardedámy, keď tu stretne starú lásku Andreja a s ním pretancuje celý večer i svoj oblúbený Launerov valčík. Mená hrdinov i celkové ladenie prózy vyvolávajú reminiscencie na L. N. Tolstého a je z nej cítiť nostalgiu po zašlých časoch...

24. januára roku 1924 Slovák vychádza s úvodníkom, nazvaným *Lenin*. Je to nekrológ a zaujme tým, že Lenin je považovaný za "boľševického cára", analogického Petrovi I., ktorý si zamienil prebudovať Rusko podľa vlastných predstáv. Nekrológ konštatuje, že Lenin postupne ustupuje od prvotných maximalistických predstáv, začína vidieť veci reálnejšie. Po jeho smrti pôjdu veci v krajine podľa svojej logiky, "ale to nebude už

Leninovo Rusko, lebo spolu s nim zomrelo." Na margo vecí treba poznamenať, že ani jeden pravicovo zameraný tlačový orgán nevenoval toľko pozornosti Leninovej smrti, ako Slováci.

V siedmom ročníku (1925) noviny uverejnili preklad diela iba jediného ruského spisovateľa - J. N. Čirikova, zato na niekoľko pokračovaní. Ide o rozsiahlejšiu prózu *Na prahu života* (r. VII., č. 39-51) s charakteristickým podtitulkom *Ako sa rodia a vychovávajú v Rusku nihilisti*. Hrdinom prózy, ktorá by si zaslúžila podrobnejší rozbor, je chlapec Vaňa, ktorý je svedkom represálii cárskej vlády voči staršiemu bratovi Aľošovi. Právna neopodstatnenosť zásahov žandárov, tuposť, hrubosť, bezohľadnosť, s akou sa ich nočné návštevy uskutočňujú, nerešpektovanie citov blízkych, ich záujmov - to všetko zanecháva vo Vaňovej duši negatívne asociácie a je len pochopiteľné, že keď dorastie, pôjde v Aľošových stopách. J. N. Čirikov nás presvedča, že revolúciu a všetko, čo po nej nasledovalo, si cárska vláda dlho a systematicky pripravovala sama. Próza má autobiografický charakter a zohráva dôležitú úlohu pri objasňovaní autorových rozporuplných postojov k revolúcii a občianskej vojne v Rusku. Čirikovovi venujú noviny dva stĺpce Kultúrnej kroniky v IX. ročníku (19. 1. 1927), venované 40. výročiu spisovateľovej literárnej práce. Predstavujú ho ako pokračovateľa A. P. Čechova, najmä ako autora próz "o ruskej drobnej inteligencii a študentstve". Zdôrazňuje sa psychologická pravdivosť jeho próz. Za najväčšie dielo autorovo sa považuje Čirikovova tetralógia s ústredným hrdinom Tarachanovom *Mladosť, Vyhnanstvo, Návrat a Rodina*. V nej, ako aj v ostatných dielach, dominuje mladosť a láska. Redakcia Slováka, považujúca sa v tom čase za zástancu správnych úradníkov, robí z J. Čirikova svojho spojenca, keď ako dôvod nútej emigrácie spisovateľa uvádza; že "vláda 'robotníkov a sedliakov' nevedela pochopiť sociálneho ducha spisovateľa najmenej a najviac utlačovanej triedy úradníkov a študentov".

Ku koncu roku 1926 sa do novín po prvý raz dostáva meno Michaila Zoščenka; je nad prekladom poviedky *Kôš* (r. VIII., č. 278), aby sa v nich stalo jedným z najfrekventovanejších z ruskej literatúry. Humoreska začína sériu britkých satirických pohľadov na sovietsku súčasnosť. Zo začiatku autorovo neruské priezvisko komolia (M. Joščenko, M. Zoštenko, J. Zoštenko), po čase je už jasné, o koho ide. Slováci neuverejňujú všetko, čo autor produkuje, vyberá len to, čo najviac korešponduje so zameraním denníka. Takmer niet poviedok, v ktorých sa pranieruje byrokratizmus, lebo ako sme videli, hlinkovci považovali malých úradníkov za "najviac utlačovanú triedu", zato ale dávajú priestor tým humoreskám, v ktorých sú systémom deformované medziľudské vzťahy, morálka, nekultúrnosť, hrabivosť a pod. Za také sa považujú poviedky *Robotnícky oblek* (r. IX., č. 1), v ktorej jej hrdina je presvedčený, že ho z reštaurácie vyhodili nie pre opitosť, ale pre montérky, v ktorých sa do nej domáhal vstupu. V *Šťastnej mladosti* (r. IX., č. 18) sa zasa desaťročný chlapec vystatuje takou istou mimopracovnou zataženosťou, ako jeho dospelý spolubesed-

nik. Prednášky a školenia sú na vine, že v systéme nič nefunguje, ani Westenghausova brzda v rovnomennej poviedke (r. XI., č. 229). Vzťahy medzi mužmi a ženami v ZSSR dokumentovala už klasická humoreska *Svadba* (r. XI., č. 264), kde sa Zavituškin ženi, hoci dievča "bez klobúka a zimníka ani nikdy nevidel". Aby snád čitateľ nenadobudol dojem, že si Zoščenko svoje námety vymýšľa, uverejňoval Slovák autentické materiály, preberané zo sovietskej dennej tlače. Tak napríklad pretlačili súdnicu z Krasnoj gazety pod názvom *Sovietska láska* (r. IX., č. 1, v novoročnom čísle r. 1927), v ktorej istá Ludimila Ivanovna bola "skoro žena" desiatim mužom, kým sa konečne vec neskončila pred súdom.

Medzi autorov uvedených raz za desaťročie patrí M. Arcybašev. V marci 1927 (r. IX., č. 57) bol uverejnený jeho portrét a tri vety: "Michail Arcybašev vo Varšave ako emigrant žijúci spisovateľ zomrel tam po krátkej nemoci. Arcybašev bol známy svojim románom 'Sanin', ktorý bol zakázaný. Písal aj hry, z ktorých najznámejšia je 'Boj pohlaví'." Správa sa zrejme považovala za udalosť dňa a redakcia má za to, že spisovateľ je vzdelanému čitateľovi dobre známy. Iba raz noviny siahli po tvorbe V. G. Korolenka a bolo nim dielo *Starý zvonár* (r. IX., č. 208-209) v preklade J. T. Emigrant Boris Sokolov sa predstavil poviedkou *Život ide* (r. X., č. 12), smutnou výpoveďou o tom, že človek je schopný navykúť si na všetko, aj na zabitie. Ilustruje to na osude ženy dôstojníka Mironova. Obrázkom zo života typického ruského kupca-samodura je poviedka A. M. Pazuchina *Šháňa kapelu* (r. X., č. 17).

Na stránkach novin dostal priestor aj "kráľ fejtónu" z Odessy - Vlas Michajlovič Doroševič (1864-1922). Jeho orientálne podobenstvo *Sultán a tanečnica* bolo uverejnené v prílohe Slovenská nedeľa 29. januára 1928 (roč. X., č. 24) a fejtón *Tieň* o niečo neskôr (r. X., č. 104). Prvé je zamyslením sa nad silou krásy a umenia, podaným prostredníctvom príbehu krásnej tanečnice. Do mesta Haidarabadu, kde sú ženy po tisícročia zahalené "a opak sa smrťou trestá", pride potulná tanečnica a pošlú ju k muftimu. Ten, keď vzhliadne na jej krásu a tanec, pošle ju tajne ku kadimu, ktorý sa ňou kochá celý deň. Zlakne sa však následkov a pošle dievča vezirovi, ktorý ju spolu s priateľmi odviduje celý týždeň. To sa už zvesti o nádhornej tanečnici stali verejným tajomstvom, a tá sa ocitá pred očami samotného sultána. Sultán ju ukáže hlavnému dervišovi, čo tak prísne dbá na zachovávanie starých tradícií a aj ten je očarený. Nielen nezakročí, ale ani nič nenamieta, keď sultán odmení umelkyňu zlatom, perlami a drahými kameňmi, zvyk, ktorý sa zachováva dodnes. Doroševič presviedča čitateľa, že krása a umenie vitazia nad zvykmi i zákonmi, sú schopné podmaniť si ľudí všetkých sociálnych vrstiev. Poviedka je zároveň odu na ženu, nositeľku spomínaných ctností. Kontrastne čitateľ vníma druhú jeho vec *Tieň*. Ludský tieň sa tu chápe ako dvojník, ktorý o človeku všetko vie a ktorého sa nemožno striasť. V hrdinovi tieň vzbudzuje strach, odpor a nenávisť. Aby názornejšie predstavil svoje pocity pri pohľade na tieň, porovnáva ich

s citmi k vlastnej žene. Tá je tiež jeho neodbytným dvojníkom a presne tak v ňom vzbudzuje strach, nenávisť a odpor. "Ak som ju nezaškrtil, tak len pre ten odpor", - priznáva sa hrdina. Kdeže je to bývalé nadšenie nad krásnou tanečnicou!

V tom istom ročníku Slováka sa po prvý a posledný raz stretávame s menom I. G. Erenburga (r. X., č. 84). Je mu venovaná celá Besednica z 12. 4. 1928 pod názvom *Erenburgova štrnásť "Dýmka"*. O protižidovskom zameraní novin sme pisali hore a o tom, že Erenburg je žid, redakcia veľmi dobre vedela, na rozdiel od iných prípadov. Veď v tej dobe Slovákoví blízky Slovenský denník provokatívne prepisoval jeho priezvisko Erenburgh, ako aj priezvisko jeho sprievodcu - Jakobsohn. Vtom však I. Erenburg napísal knihu o Československu, v ktorej najkrajšie pasáže sú práve o Slovensku - Oravský bača a Noc v Bratislave. Naraz je Erenburg "jeden z najpopulárnejších súčasných ruských spisovateľov", európska znamenitosť, ktorá pre Európu objavuje nádherné Slovensko. Naraz redaktorom novin neprekáža ani to, že štrnásť "dýmku", slovenskú zapekačku od starého baču prináša spisovateľovi do Paríža komunista Klementis. Antisemitizmus ustupuje pred nacionalizmom.

V dvoch číslach X. ročníka (č. 146-147) uverejnili preklad psychologickéj novely Leonida Andrejeva *Neopatrnosť*. Jej námet je z kategórie taktne povedané málo pravdepodobných: dedinský pravoslávny bápuška čaká na stanici na vlak, zatúla sa k odstavenej lokomotive, zvedavosť ho donúti vyškriabať sa do mašinistovej časti, tam na čosi siahne a mašina sa dá do chodu. Hrdina sa vlastnou neopatrnosťou dostane do krajnej situácie, lebo je len otázkou času, kedy sa rútiaca lokomotiva vykoľají, či zrazi s protiľúdcou. Je to typická andrejevovská situácia, v ktorej človek už nejedná, len uvažuje, fantaziruje a spomína. Popis duševného stavu človeka, čo si sám zavinil tragickú situáciu, v tom stave striedanie úryvkovitých spomienok na mladosť, ženu, deti, priateľov a na... lievance. Vďaka tomuto majstrovstvu zabúdame na vyumelkovanosť zápletky. Na samom konci roku 1928 bola uverejnená fantázia bez uvedenia autora Čert (r. X., č. 291-294) v preklade M. G. Ide v nej o to, ako si čert z nudy vzkriesi bývalého neúspešného spisovateľa a spolu sa vydajú za jeho vdovou. Ukáže sa, že spisovateľovou smrťou oživil záujem o jeho dielo, žena sa vydala za módného návrhára a spolu si veselo užívajú život za hrnúce sa honoráre mŕtveho autora. Námet, najmä však spôsob rozprávania ukazujú na autorstvo Teffi-Bučinskej-Lochvickej, alebo niektorého iného zo širokého kruhu autorov - "satirikonovcov". V každom prípade je jasné, že autor sa neuvádza zámerné, lebo ide o tri pokračovania.

V XI. ročníku, teda behom roku 1929, okrem už spomínaných A. Averčenk a M. Zoščenk uverejnil Slováč už iba jediného súčasného ruského autora - Sergeja Nikolajeviča Sergejeva-Cenského (1875-1958). Jozef Stanček preložil z neho rozsiahlejšiu prózu na dvadsať pokračovaní *Zahrada* (r. XI, č. 24-44). Hrdina tejto typickej autorovej sociálnej novely Alexej Ševardin po skončení poľnohospodárskeho učilišťa sa pokúša o samostatné

hospodárenie (prenajíma si sad), je však bezmocný v konkurencii s grófom, majiteľom veľkého panstva a preto sa rozhodne zavraždiť ho. Obdobne tragicky končia všetky Cenského sociálne prózy, zrejme presvedčeného, že sociálna nerovnosť sa dá vyriešiť iba zabíjaním, násilím.

Vo veľkonočnej prílohe (r. XI., č. 75) je uverejnená anonymná úvaha o ruskej revolúcii, o úlohe inteligencie pri jej príprave. Úvahy sú inšpirované známou statou D. I. Merežkovského Prichádzajúci cham a autor úvahy neprekračuje rámec záverov, ktoré svojho času urobil pôvodca eseje.

Záverom treba zdôrazniť, že aj taký nacionalcentrický orgán ako Slovák, behom 20. rokov stále naliehavejšie chápe, že národnú kultúru nie je možné budovať izolovane. Postupne sa sprístupňuje modernej svetovej literatúre, neodmysliteľnou súčasťou ktorej je aj vtedajšia ruská literatúra.